

Hodnotenie habilitačnej práce

Mgr. Jána Hrkúta PhD. s názvom:

Hypotéza o redukovateľnosti východiska dvoch druhov kresťanskej filozofie

Autor sa v habilitačnej práci zaoberá dvomi typmi kresťanskej filozofie, augustiniánskej a tomistickej, na spôsob ako ich definuje a odlišuje Winfried Löffler v článku „Two Kinds of Christian Philosophy“.¹ Nestavia sa jednoznačne na stranu jednej alebo druhej koncepcie, ale je proti ich vymedzovaniu, ktoré je v Löfflerovom článku markantné. Autor poukazuje na to, že „umiernený“ augustínovský prístup je hlbší a implicitne obsiahnutý v tomistickom prístupe (s. 96–97). Svoj postoj obhajuje poukazmi na niekoľko príkladov a na metodológiu, ktorú Löffler používa. Autor sa touto problematikou zaberá už v minulosti v článku „Je rozlišovanie dvoch druhov «kresťanskej filozofie» zmysluplné?“² V habilitačnej práci sú myšlienky tohto článku rozpracované hlbšie, a sú zohľadnené aj iné publikácie na tému kresťanskej filozofie.³

Práca je rozdelená do štyroch kapitol. V prvej (s. 11–34) ide o krátky dejinný (staroveký) prehľad používania a chápania pojmu kresťanskej filozofie popretkávaný s kritickými myšlienkami novopozitivismu (Carnap, Ayer), ale aj s pozitívnymi postojmi, medzi ktorými vynikajú zvlášť E. Gilson a A. Plantinga. V diskusii v tridsiatich rokoch minulého storočia v Paríži sa ukázalo, koľko nejasností je okolo pojmu kresťanskej filozofie. Autor zhromažďuje mienky o rôznych aspektoch tohto pojmu a prisľubuje hlbšiu analýzu v nasledovných kapitolách (s. 34).

V druhej kapitole (s. 35–45) autor vymedzuje chybné chápania kresťanskej filozofie na základe metodológie Josefa Seiferta. Patrí medzi ne jednoduchý poukaz na kresťanského autora filozofie, fideistická alebo náboženská filozofia, filozofia len jednej školy alebo jedného autora, gnostické alebo elitárske chápanie a reduktívne chápanie (bez otvorenosti Zjavenej teológii). Tieto vlastnosti sú nedostatočné, prípadne úplne v rozpore s pojmom kresťanskej filozofie.

Zvláštnym tvrdením, pri ktorom je hodno sa pozastaviť je, že „Cirkev nepredpokladá vlastnú filozofiu ani neuprednostňuje osobitnú filozofiu na úkor ostatných“ (s. 40). Všeobecne sa vie, že katolícka cirkev uprednostňuje tomistickú filozofiu a práve citovaná encyklika *Fides et ratio* sa

---

¹ LÖFFLER, Winfried: Two Kinds of Christian Philosophy. In: *European Journal for Philosophy of Religion*, roč. 5, 2013, č. 2, s. 111–127.

² HRKÚT, Ján: „Je rozlišovanie dvoch druhov «kresťanskej filozofie» zmysluplné?“. In *Filozofia*, vol. 72, 2017, 162–172. Iná publikácia, ktorá s témou čiastočne súvisí: HRKÚT, Ján: *Teodícea a «oratio petitionis» ako problém filozofie náboženstva*. Ružomberok : Verbum, 2021.

³ Porov. napríklad: VOLEK, Peter: Pluralita katolíckych metafyzických koncepcií. In *Studia Theologica*, roč. 6, č. 4, 2004, s. 31–43. VOLEK, Peter: Tomistický smer kresťanskej filozofie v dialógu svetónázorov. In *Filozofia*, roč. 72, 2017, č. 3, s. 215–227. VAŠEK, Martin: Abelardova filozofická reflexia náboženského dialógu. In: *Filozofia*, roč. 68, 2013, č. 6, s. 481–492. VAŠEK, Martin: Richard Schaeffler a filozofia náboženstva. In: *Studia Aloisiana*, roč. 11, 2020, č. 1, s. 5–20.

považuje za pozvanie k tomizmu a jeho obnove. Autor tiež kritizuje ahistorickosť niektorých tomistických filozofických teórií a považuje ich za riskantné deformácie (s. 42–43). Prirodzená otázka je, akým spôsobom sa deformuje Tomášova filozofia alebo teológia ak sa berie ako nadčasová a nezávislá od stredovekého kontextu? Stáročia, ktoré tomizmus prežil a neustále sa hlásenie katolíckej cirkvi k tomizmu naznačuje, že by mohlo ísť o čosi nadčasové. Bolo by to čosi podobné, ako Newtonove pohybové zákony, ktoré zostávajú platnými aj napriek tomu, že máme celostnejšie a komplexnejšie relativistické vysvetlenia sveta a vesmíru.

V tretej, veľmi zaujímavej, kapitole (s. 46–68) nájdeme jedenásť významov, ktoré sa, podľa Seiferta, môžu pripísať pojmu kresťanskej filozofie. Ide v podstate o základné vlastnosti charakteristické pre kresťanskú filozofiu: blízkosť alebo príbuznosť s kresťanskými otázkami, inšpirácia, konfrontácia a kompatibilita s kresťanským Zjavením,⁴ zvažovanie teoretických predpokladov a dôsledkov Zjavenia, spojitosť s etickým životom filozofa, spojitosť s apologetikou, zaoberanie sa hlbšími kresťanskými fenoménmi, o ktoré sa iné smery nezaujímajú, inšpirácia kresťanskou múdrosťou a kresťanským životom, heteronómia (otvorenosť pre iné prístupy bez absolutizovania), symbióza viery a rozumu, a vedomie ohraničenia filozofie, ktorá nemá vykupujúcu úlohu.

V súvislosti s touto tretou kapitolou, autor v úvodoch hovorí o Seifertovej stratégii (s. 9 a 46), ktorá mu umožňuje „robustnú a plnokrvnú teóriu kresťanskej filozofie“ (s. 9). Nie je však celkom jasné, čo konkrétne sa myslí pod touto stratégiou alebo metódou a čo znamená „robustná a plnokrvná“ teória kresťanskej filozofie. Malo by to nejak súvisieť so spomínanými vlastnosťami.

Najdôležitejšia je štvrtá kapitola (s. 69–95), ktorá obsahuje hlavný argument práce: jasnejšie zadefinovanie pojmov, kritiku článku Winfrieda Löfflera a závery. „Ostré“ rozlíšenie augustiniánskej a tomistickej kresťanskej filozofie autor odsudzuje na základe dôvodov, ktoré sú v konečnej fáze inšpirované kritikou R. McInerneyho. Prvý z nich je prevzatý od Petra Voleka: „Súhlasíme s Volekom v jeho závere, že prírodné vedy nemajú metodológiu ani kompetenciu poskytovať etické vysvetlenia a normy. Na druhej strane nás to vedie k presvedčeniu, že aj tomistická kresťanská filozofia, aspoň do istej miery, vychádza z pozícií typu F, teda z pozícií náboženskej viery“ (s. 73). Akoby etika na rozdiel od prírodných vied predpokladala prepojenie s náboženstvom. Tento záver sa zdá byť typu *non sequitur*. Neexistujú len empirické prírodné vedy a etika založená na náboženskej viere. Máme aj spoločenské vedy a nie náboženské etiky. Predpoklad, že etika nejakým spôsobom implikuje náboženské presvedčenia je veľmi kontroverzné. Pri možnej tomistickej odpovedi (od Paganiniho) na námietku, že tu ide o prechod od postoja filozofa k postoju teológa, autor hovorí o „zadných dvierkach“, ktoré sú podľa neho teologické, nie filozofické (s. 73). Opäť sa zdá, že tu máme dočinenia

---

⁴ Pod kresťanským Zjavením sa na rozdiel od akéhosi všeobecného významu zjavenia myslí aj súbor doktrín inšpirovaných Bibliou a kresťanskou tradíciou.

s *non sequitur*. Je rozlíšenie teológie od filozofie teologické? Ak je dané rozlíšenie teologické, t. j. nejakým spôsobom Zjavené, kde v Zjavení sa o ňom hovorí?

Podobnú nejasnosť mám s Tvrdením #1 (s. 74), o ktorom je autor tiež presvedčený, že je teologické, nie filozofické. Aj tu je namieste otázka, kde v Zjavení sa o ňom hovorí? Navyše, v tomto tvrdení sa hovorí o dvoch typoch propozícií, ktoré možno (1) „rozpoznať“ rozumom alebo (2) „iba vďaka náboženskej viere“. Nie je jasné, čo sa myslí pod „rozpoznať“. Propozície možno pochopiť (vždy prirodzeným rozumom alebo intelektom) a možno s nimi súhlasiť alebo nesúhlasiť (v úsudku). Ako „rozpoznáme“ propozíciu „iba na základe viery“ (bez prirodzeného rozumu)?

Zdá sa, že v jadre problému je kritika možnosti nábožensky neutrálnych predpokladov, o ktorých sa hovorí pri tomistickom prístupe. Neutrálne filozofické východiská sú podľa autora iluzórne (s. 10), čo ho vedie k umiernennej augustinianskej koncepcii kresťanskej filozofie. Nie som si však istý, či autor zobral do úvahy fakt, že mnohé Zjavené tézy závisia od filozofických pozícií. Príkladom je aj diskusia o stvorení sveta *ex nihilo*, ktorú autor spomína, aj keď v inom zmysle (s. 79). Stvorenie sveta *ex nihilo* sa často chápalo pod vplyvom filozofických (aristotelovských) myšlienok Tomáša Akvinského ako metafyzické, nie časové, a to aj napriek tomu, že Biblia hovorí o časovom stvorení sveta za šesť dní. Biblia sa v tomto bode interpretovala skôr ako metafora. Pod vplyvom vedeckého potvrdenia hypotézy Veľkého tresku, čo je neutrálna vedecká hypotéza, sa začala interpretovať realistickejšie aj časová hypotéza metaforicky naznačená v Biblii. V tomto prípade nejde o „nebezpečenstvo, keď teologické a (v širšom zmysle) náboženské predpoklady nakoniec vyplnia medzery vo filozofickej teórii“ (s. 10), ale skôr o doplnujúce filozoficko-teologické vysvetlenie toho, čo vysvetľujú prírodné vedy. Nie je jasné, či by tento príklad zapadol do „moderovanej“ augustinianskej koncepcie.

Dovolím si ešte menšiu formálnu poznámku. V prípade publikovania odporúčam upraviť názov diela, aby lepšie vyjadril obsah práce (diskusiu medzi tomistickým a augustinianským prístupom k filozofii) a tiež upustiť, nakoľko je to možné, od kráľovského „my“. Časté poukazovania na to, čo „robíme“ a čo „tvrdíme“ narúša plynulý chod myšlienok od definícií a premís k záverom. Vyjadrenia „chceme“ alebo „by sme chceli“ zase narúšajú presvedčivosť toho, čo autor dokazuje. Nie je totiž potom celkom jasné, či by to autor len chcel, ale sa mu to nepodarilo, alebo to skutočne nájdeme v práci.

Habilitačnú prácu Mgr. Jána Hrkúta, PhD. odporúčam k obhajobe a po jej úspešnom priebehu a splnení ostatných kritérií odporúčam udeliť vedecko-pedagogickú hodnotu docent v Systematickej filozofii.

Prof. Ing. Ľuboš Rojka SJ, PhD.

Bratislava, 1. 2. 2022